

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	15
Rozdział 1	
Przedmiot prawa konstytucyjnego	19
Rozdział 2	
Konstytucja i pozostałe źródła prawa	23
2.1. Źródła prawa	24
2.1.1. Źródła prawa – pojęcie	24
2.1.2. Źródła prawa a podstawowe zasady ustroju	27
2.1.3. Dychotomiczny podział źródeł prawa	29
2.2. Konstytucja jako źródło prawa	32
2.2.1. Ewolucja konstytucjonalizmu	32
2.2.2. Rozwój polskiego konstytucjonalizmu	34
2.2.3. Konstytucja z 1997 r.	36
2.2.4. Gwarancje nadrzędności Konstytucji	39
2.2.5. Nadrzędność Konstytucji a prawo Unii Europejskiej	40
2.2.6. Zmiana Konstytucji	42
2.3. Pozostałe źródła prawa	44
2.3.1. Ustawa	44
2.3.2. Rozporządzenie z mocą ustawy	48
2.3.3. Ratyfikowane umowy międzynarodowe	48
2.3.4. Prawo Unii Europejskiej	53
2.3.5. Rozporządzenia	53
2.3.6. Prawo miejscowe	57
2.3.7. Prawo wewnętrzne	60
2.3.8. Kwalifikacja systemu źródeł prawa w RP	63
Rozdział 3	
Zasady ustrojowe	65
3.1. Pojęcie zasad konstytucyjnych	65
3.2. Zasada dobra wspólnego	66
3.3. Zasada zwierzchnictwa Narodu i zasada państwa demokratycznego	66

3.4. Zasada państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.....	70
3.5. Zasada podziału i równowagi władzy	73
3.6. Zasada społeczeństwa obywatelskiego.....	78
3.7. Zasada społecznej gospodarki rynkowej	80

Rozdział 4

Konstytucyjny status jednostki	83
4.1. Kształtowanie się idei ochrony praw człowieka	83
4.2. Prawa człowieka w polskich konstytucjach	88
4.3. Zasady przewodnie konstytucyjnego systemu praw jednostki.....	90
4.3.1. Uwagi wprowadzające	90
4.3.2. Zasada godności	90
4.3.3. Zasada wolności.....	95
4.3.4. Zasada równości i zakaz dyskryminacji	96
4.4. Rozróżnienie praw i wolności.....	102
4.5. Prawa i wolności jednostki w Konstytucji RP	103
4.5.1. Uwagi wprowadzające	103
4.5.2. Prawa osobiste.....	104
A. Prawo do prawnej ochrony życia (art. 38 Konstytucji)	104
B. Nietykliwość osobista	105
C. Prawo do sądu	106
D. Prawo do prywatności	110
E. Wolność sumienia i religii.....	113
F. Wolność słowa.....	118
4.5.3. Prawa i wolności polityczne.....	125
A. Uwagi ogólne.....	125
B. Wolność zgromadzeń.....	126
C. Wolność zrzeszania się	131
D. Prawo dostępu do służby publicznej.....	141
E. Prawo do informacji publicznej.....	141
F. Czynne prawo wyborcze i prawo udziału w referendum	144
G. Prawo petycji	145
4.5.4. Prawa socjalne.....	146
A. Uwagi ogólne.....	146
B. Prawo do własności i innych praw majątkowych	148
C. Wolność wyboru i wykonywania zawodu	151
D. Prawo do ochrony zdrowia	152
E. Prawo do nauki	153
F. Ochrona rodziny, macierzyństwa i praw dziecka.....	155
G. Wolność sztuki, nauki i nauczania	156
H. Prawo do ochrony środowiska.....	157
I. Zasady polityki dotyczące potrzeb mieszkaniowych.....	158

4.6. Ograniczenia praw i wolności jednostki.....	159
4.6.1. Warunki ograniczania praw człowieka w czasie normalnego funkcjonowania państwa.....	159
4.6.2. Warunki ograniczania praw człowieka w czasie stanów nadzwyczajnych.....	165
4.7. Środki ochrony konstytucyjnych praw i wolności jednostki	167
4.7.1. Prawo do odszkodowania.....	167
4.7.2. Prawo do sądu	168
4.7.3. Prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji	169
4.7.4. Skarga konstytucyjna.....	170
4.7.5. Wniosek do RPO	171
4.8. Konstytucyjne obowiązki jednostki.....	172
 Rozdział 5	
Suwerenność i formy jej realizacji w Konstytucji RP.....	175
5.1. Wybory organów przedstawicielskich – wprowadzenie	177
5.2. Podstawowe pojęcia prawa wyborczego na tle przebiegu wyborów parlamentarnych	180
5.3. Źródła polskiego prawa wyborczego.....	186
5.4. Podstawowe zasady prawa wyborczego (przymiotniki wyborcze).....	189
5.4.1. Zasada powszechności wyborów	189
5.4.2. Zasada równości wyborów.....	197
5.4.3. Zasada bezpośredniości wyborów	204
5.4.4. Zasada tajności głosowania.....	207
5.4.5. Zasada określająca ustalanie wyniku wyborów.....	209
A. System większościowy	209
B. System proporcjonalny	211
5.4.6. Zasada wolnych wyborów	217
5.5. Organy wyborcze	219
5.6. Organizacja i przebieg wyborów do Sejmu	220
5.7. Organizacja i przebieg wyborów do Senatu	226
5.8. Organizacja i przebieg wyborów Prezydenta RP.....	226
5.9. Formy demokracji bezpośredniej	228
5.9.1. Obywatelska inicjatywa ustawodawcza.....	228
5.9.2. Referendum	231
A. Referendum w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa	232
B. Referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej przekazującej kompetencje	234
C. Referendum zatwierdzające zmianę Konstytucji RP	235
D. Referendum lokalne	236
E. Ustawa o referendum ogólnokrajowym.....	236

Rozdział 6

Sejm i Senat	241
6.1. Sejm i Senat jako parlament	241
6.2. Sejm i Senat jako organy przedstawicielskie	242
6.3. Bikameralizm	243
6.4. Mandat przedstawicielski oraz status posłów i senatorów	244
6.4.1. Mandat wolny	245
6.4.2. Ramy czasowe mandatu parlamentarnego	246
6.4.3. Zasada <i>incompatibilitas</i>	247
6.4.4. Ochrona wykonywania mandatu parlamentarnego	251
A. Immunitety i przywileje	251
B. Gwarancje materialne	256
6.4.5. Szczególne uprawnienia posłów i senatorów poza izbą	257
6.4.6. Obowiązki posłów i senatorów	258
6.4.7. Odpowiedzialność regulaminowa	259
6.5. Kadencja i zasady działania Sejmu i Senatu	259
6.5.1. Kadencja parlamentu	259
6.5.2. Zasada dyskontynuacji	263
6.5.3. Zasada autonomii organizacyjnej Sejmu i Senatu	265
6.5.4. Zasada permanencji	267
6.5.5. Zasada jawności	268
6.6. Organizacja wewnętrzna	269
6.6.1. Organy Sejmu i Senatu	269
A. Marszałek	269
B. Wicemarszałkowie	270
C. Prezydium	271
D. Konwent seniorów	271
E. Komisje	271
F. Kluby, koła i zespoły parlamentarne	272
6.7. Funkcje parlamentu	272
6.7.1. Funkcja ustawodawcza	272
A. Przygotowanie projektu ustawy i wykonanie inicjatywy ustawodawczej	274
B. Postępowanie z projektem ustawy w Sejmie	276
C. Postępowanie w Senacie w sprawie ustawy uchwalonej przez Sejm	281
D. Postępowanie w Sejmie w sprawie rozpatrzenia poprawek Senatu albo decyzji o odrzuceniu ustawy	282
E. Podpisanie ustawy przez Prezydenta i zarządzenie jej ogłoszenia	283
F. Postępowanie w Sejmie w sprawie wniosku Prezydenta RP o ponowne rozpatrzenie ustawy	284

G. Sejm a postępowanie w trybie prewencyjnej kontroli konstytucyjności ustawy	284
H. Szczególne postacie postępowania ustawodawczego	285
6.7.2. Funkcja ustrojodawcza	289
6.7.3. Funkcja kreacyjna	291
6.7.4. Funkcja kontrolna	292
6.7.5. Funkcja współuczestniczenia w kształtowaniu polityki państwa... ..	296
6.8. Zgromadzenie Narodowe.....	297

Rozdział 7

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej	301
7.1. Konstytucyjna koncepcja urzędu Prezydenta.....	301
7.2. Funkcje Prezydenta w porządku ustrojowym	303
7.3. Konstytucyjne zadania Prezydenta i ich znaczenie prawne	305
7.4. Status prawnoustrojowy Prezydenta RP.....	307
7.5. Objęcie urzędu, przerwy w jego sprawowaniu, kadencja i jej zakończenie.....	309
7.6. Zastępstwo Prezydenta.....	312
7.7. Kompetencje Prezydenta i ich podziały (typologie).....	313
7.7.1. Klasyfikacje kompetencji Prezydenta.....	313
7.7.2. Kompetencje w sferze zmiany Konstytucji i demokracji bezpośredniej.....	314
7.7.3. Kompetencje Prezydenta wobec organów władzy ustawodawczej ...	315
7.7.4. Kompetencje Prezydenta związane z władzą wykonawczą.....	317
A. Uprawnienia organizacyjno-kreacyjne	317
B. Uprawnienia inicjatywne	318
C. Rola Prezydenta w sferze polityki zagranicznej.....	318
D. Sfera zewnętrznego bezpieczeństwa państwa i najwyższe zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi.....	322
E. Uprawnienia prawodawcze	323
7.7.5. Kompetencje Prezydenta odnoszące się do władzy sądowniczej	324
7.7.6. Kompetencje wobec organów kontroli państwowej, ochrony prawa i NBP	326
7.7.7. „Klasyczne” kompetencje głowy państwa	326
7.8. Prawne formy realizacji kompetencji Prezydenta	326
7.9. Zasada kontrasygnaty – znaczenie ustrojowe i zakres	327
7.10. Instytucje pomocnicze Prezydenta.....	328
7.10.1. Kancelaria Prezydenta	329
7.10.2. Rada Bezpieczeństwa Narodowego	330
7.11. Odpowiedzialność Prezydenta.....	330
7.12. Status prawny byłego Prezydenta	332

Rozdział 8

Rada Ministrów	335
8.1. Rada Ministrów a rząd.....	335
8.2. Rada Ministrów jako polityczny organ władzy wykonawczej.....	336
8.3. Powoływanie Rady Ministrów.....	337
8.3.1. Założenia ogólne.....	337
8.3.2. Procedura zasadnicza.....	339
A. Etap prezydencki.....	339
B. Etap sejmowy.....	342
8.3.3. Pierwsza procedura rezerwowa.....	344
A. Etap sejmowy.....	344
B. Etap prezydencki.....	345
8.3.4. Druga procedura rezerwowa.....	346
A. Etap prezydencki.....	346
B. Etap sejmowy.....	347
8.4. Dymisja.....	347
8.4.1. Pierwsze posiedzenie Sejmu nowej kadencji.....	348
8.4.2. Nieuchwalenie przez Sejm wotum zaufania dla Rady Ministrów... ..	349
8.4.3. Wyrażenie Radzie Ministrów wotum nieufności.....	349
8.4.4. Rezygnacja Prezesa Rady Ministrów.....	350
8.5. Zmiany w składzie Rady Ministrów.....	350
8.6. Członkowie Rady Ministrów.....	351
8.6.1. Prezes Rady Ministrów.....	352
8.6.2. Wiceprezesa Rady Ministrów.....	355
8.6.3. Ministrowie.....	355
A. Ministrowie „resortowi”.....	356
B. Ministrowie „bez teki”.....	356
C. Przewodniczący komitetów.....	357
8.7. Organy wewnętrzne, doradcze i pomocnicze rządu.....	357
8.8. Kompetencje Rady Ministrów.....	358
8.9. Funkcjonowanie Rady Ministrów.....	360
8.10. Odpowiedzialność Rady Ministrów i jej członków.....	362
8.10.1. Odpowiedzialność polityczna.....	362
A. Wotum zaufania.....	363
B. Wotum nieufności.....	363
C. Absolutorium.....	366
8.10.2. Odpowiedzialność prawna.....	367

Rozdział 9

Samorząd terytorialny	369
9.1. Geneza i istota samorządu terytorialnego.....	369
9.2. Konstytucyjne podstawy działania samorządu terytorialnego.....	370
9.3. Struktura i ustrój samorządu terytorialnego.....	372

Rozdział 10

Sądy i trybunały	375
10.1. Sądy	376
10.1.1. Specyfika pozycji ustrojowej trzeciej władzy	376
10.1.2. Pojęcie sądu. Zasada sądowego wymiaru sprawiedliwości	379
10.1.3. Zasada niezależności sądów – niezależność organizacyjna, funkcjonalna i personalna	381
10.1.4. Zasada niezawisłości sędziów i jej gwarancje	384
A. Powoływanie sędziów – rola KRS i Prezydenta	385
B. Stabilizacja urzędu sędziego	389
C. Odpowiedzialność sędziów i gwarancje materialne	391
D. Podległość sędziów Konstytucji i ustawom – konsekwencje ustrojowe w zakresie kontroli prawa	393
10.1.5. Konstytucyjna struktura systemu sądów w RP	394
A. Sądy powszechne	395
B. Sądy administracyjne	395
C. Sądy wojskowe	396
D. Sąd Najwyższy	396
10.1.6. Zasada udziału obywateli w wymiarze sprawiedliwości	399
10.2. Trybunał Konstytucyjny	402
10.2.1. Dwa główne modele sądownictwa konstytucyjnego: amerykański i kelsenowski	402
10.2.2. Geneza i rozwój sądownictwa konstytucyjnego w Polsce	404
10.2.3. Pozycja ustrojowa TK w Polsce pod rządami Konstytucji z 1997 r. na tle zasady podziału władzy	406
10.2.4. Status prawny sędziego TK	407
10.2.5. Organizacja wewnętrzna TK	410
10.2.6. Kompetencje TK	412
A. Orzekanie w sprawach legalności (w tym konstytucyjności) aktów normatywnych	412
B. Orzekanie w sprawach konstytucyjności celów lub działalności partii politycznych	429
C. Rozstrzyganie sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa	431
D. Orzekanie w sprawach stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta RP	431
E. Sygnalizacja	433
10.2.7. Kryzys lat 2015–2016 oraz upadek Trybunału Konstytucyjnego w Polsce po 19.12.2016 r.	433
10.3. Trybunał Stanu	438
10.3.1. Odpowiedzialność konstytucyjna – przesłanki i pojęcie	438
10.3.2. Trybunał Stanu – pozycja ustrojowa	445

10.3.3. Wybór Trybunału Stanu	447
10.3.4. Status członków Trybunału Stanu	449
10.3.5. Funkcje Trybunału Stanu – odpowiedzialność konstytucyjna.....	451
10.3.6. Aspekt praktyczny.....	465
Rozdział 11	
Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i bank centralny.....	467
11.1. Najwyższa Izba Kontroli.....	468
11.1.1. Wstęp.....	468
11.1.2. Pozycja ustrojowa NIK	469
11.1.3. Organizacja NIK.....	470
11.1.4. Zakres i kryteria kontroli.....	472
11.1.5. Zasady i tryb postępowania kontrolnego	473
11.2. Rzecznik Praw Obywatelskich.....	474
11.2.1. Uwagi wstępne.....	474
11.2.2. Ogólna charakterystyka	475
11.2.3. Powoływanie, kadencja, odwoływanie	478
11.2.4. Postępowanie przed urzędem RPO	480
11.2.5. Kompetencje Rzecznika w razie stwierdzenia naruszenia praw lub wolności	481
11.3. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji.....	483
11.3.1. Geneza i zadania Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji	483
11.3.2. Pozycja ustrojowa Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji.....	484
11.3.3. Skład, organizacja i status członków Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji.....	485
11.3.4. Przewodniczący Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji	487
11.3.5. Kompetencje Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji	487
A. Kompetencje prawotwórcze	488
B. Kompetencje koncesyjne	488
C. Kompetencje kontrolne	488
11.3.6. Odpowiedzialność Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji oraz jej członków.....	490
11.4. Narodowy Bank Polski.....	490
11.4.1. Pozycja ustrojowa i zadania Narodowego Banku Polskiego.....	490
11.4.2. Organizacja i zasady funkcjonowania Narodowego Banku Polskiego.....	492
Rozdział 12	
Stany nadzwyczajne.....	495
12.1. Istota instytucji.....	495
12.2. Konstytucyjne zasady dotyczące stanów nadzwyczajnych.....	499
12.3. Stan wojenny.....	503

12.4. Stan wyjątkowy	507
12.5. Stan klęski żywiołowej	509
12.6. Ingerencje w konstytucyjne wolności i prawa człowieka i obywatela w stanach nadzwyczajnych	511
Skorowidz	515
O Autorach	529